

การศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ

หลวงสุนทร

A Study of Music Composing and Solo Rendition Technique of Ranard-ek by

Lieutenant Colonel Sanore Luangsunthon

พงศพิชญ์ แก้วกุลธร*

Pongsapich Kaewkulthorn

วีระ พันธุ์เสือ**

Veera Phansue

มานพ วิสุทธิแพทย***

Manop Wisuttipat

บทคัดย่อ

การศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร 2. เพื่อศึกษาวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกที่ประพันธ์โดยพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ผลการวิจัยพบว่า วิธีการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกผู้ประพันธ์ต้องศึกษาและแบ่งประเภทเพลงที่ใช้ในการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงทางพื้นและเพลงลูกล่อลูกชัต เพลงทางพื้นจะเริ่ม การประพันธ์ทำนองเดี่ยวโดยวางโครงสร้างและกำหนดจุดมุ่งหมายของการประพันธ์ ซึ่งทำนองเดี่ยวอัตราจังหวะสามชั้นในเที่ยวแรกจะประพันธ์ทำนองเดี่ยวด้วยทำนองสะบัด สะเดาะ และชัย จากนั้นประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอก ทำนองรัวพื้น และทำนองเก็บ ตามลำดับ ส่วนการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกเพลงลูกล่อลูกชัต เริ่มต้นทำนองเดี่ยวด้วยการประพันธ์ทำนองสะบัด สะเดาะ และชัย จากนั้นประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอกจนจบเพลง ลักษณะเสียงที่ใช้ในการประพันธ์จะอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกัน มีทิศทางที่ใช้ในการประพันธ์สอดคล้องและเชื่อมต่อระหว่างทำนองตลอดทั้งเพลง ภายในทำนองเดี่ยวต้องมีการประพันธ์ทำนองพิเศษที่สร้างสรรค์จากจินตนาการของผู้ประพันธ์ และถ้าประพันธ์ทำนองเดี่ยวต่อไปให้ครบในลักษณะเพลงเถา ผู้ประพันธ์ต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบรรเลงในอัตราจังหวะสองชั้น ขึ้นเดียวและครึ่งขึ้นไปตามลักษณะทำนองและแนว การบรรเลง สำหรับวิธีการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก ผู้บรรเลงต้องเตรียมตัวและฝึกซ้อมเดี่ยว เพื่อปรับปรุงข้อเสียให้เกิดผลดีต่อทักษะการบรรเลงของตน มีความแม่นยำและเข้าใจวิธีการบรรเลงทำนองเดี่ยวอีกทั้งน้ำหนักมือและคุณภาพเสียงชัดเจน จังหวะ ชองไฟ และแนวการบรรเลงต้องกำหนดให้เหมาะสมกับพลังกำลังของผู้บรรเลง รวมทั้งการใช้สติ สมาธิ และอารมณ์ในการบรรเลงเดี่ยว ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดของการบรรเลง คือ ความไพเราะ

คำสำคัญ : วิธีการประพันธ์ / วิธีการบรรเลง / เดี่ยวระนาดเอก/พันโทเสนาะ หลวงสุนทร / เพลงทางพื้น / เพลงลูกล่อลูกชัต

*นักศึกษาลัทธิศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยาและวัฒนธรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**อาจารย์ประจำสาขาดุริยางคศาสตร์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***รองศาสตราจารย์ประจำสาขาดุริยางคศาสตร์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ABSTRACT

The research aimed to study music composing and solo rendition technique of Ranad-Ek by Lieutenant Colonel Sanore Luangsunthorn using ethnomusicological research approach. The results showed that there are mainly 2 types of musical pieces used for Ranad-Ek solo composition, i.e. Pleng thang peun and Pleng luk lor luk khad. The composition was derived from the original composition's musical structure with certain objectives. The composition of Sam chang Ranad – Ek solo begins with the techniques of Sabud, Sadoh and Khayee and followed by Khab luk khab dok, Rua peun and Keb techniques in the respective repetition. The composition of Luk lor luk khad starts with Sabud, Sadoh and Khayee followed by the Khab luk khab dok melody throughout. The scale and musical direction of the Ranad-Ek solo compositions correspond to the original composition. Within a solo composition, the composer must create different unique melodies for each repetition from his imagination, distinguishing his composition from others'. If the composer desires to make his solo repetition a Thao, he must proportionately compose the more diminished versions for Song chan, Chan diao or Krerung chan while maintaining the musical identity of the Sam chan solo composition. Regarding the rendition of Ranad-Ek solo, a player must prepare and train himself in order to eliminate any playing weakness and to increase playing accuracy and understanding playing methods. The tempo, rhythmic temperament and progression and sound quality is determined to suit the player's strength, wit, concentration, while keeping the aesthetic quality as top priority.

Keywords : Composition / Rendition / Ranad-Ek Solo / Lieutenant Colonel Sanore Luangsunthorn / Pleng Thang Peun and Pleng Luk Lor Luk Khad

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สื่อสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสรรคผลงานทางดนตรีเพื่อคลายความเหนื่อยล้า คลายความเครียด หรือแม้แต่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นสากล อยู่ในสังคมของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาดังที่นักมานุษยวิทยามองดนตรีในลักษณะของความสัมพันธ์กับมนุษย์และสังคมว่า ดนตรี คือ ผลผลิตของพฤติกรรมในด้านความนึกคิดและการสร้างสรรค์ของมนุษย์ พฤติกรรมในด้านความนึกคิดที่ทำให้เกิดดนตรีขึ้นมานั้นมีสาเหตุอันเนื่องมาจากแนวคิดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมในสังคมที่มนุษย์ดำรงอยู่ ด้วยเหตุนี้การศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับดนตรีจึงเป็นเรื่องความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ ดนตรีถือเป็นศิลปะที่เข้าไปสู่ความรู้สึกของผู้ฟังได้โดยไม่ต้องตีความหมาย ซึ่งดนตรีที่ด้นั้นอยู่ที่ความไพเราะอันเกิดมาจากภูมิปัญญา ภูมิรู้ และการเข้าถึงซึ่งดนตรีที่ศึกษาอย่างถ่องแท้ ซึ่ง (ภิญโญ ภูเทศ, 2556, หน้า 27) ได้อธิบายภาพสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาในการหาสิ่งบันเทิงของคนในสมัยก่อน ซึ่งเนื้อเพลงที่ปรากฏในเพลงมีการถ่ายทอดด้วยวิธีการทางมุขปาฐะ ได้ช่วยอธิบายปรากฏการณ์ของ ประวัติศาสตร์ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ในอดีตได้เป็นอย่างดี ดนตรีจึงถูกสร้างสรรค์และปรุงแต่ง จนเกิดความสมบูรณ์ตามลักษณะที่

ผู้ประพันธ์วางจุดมุ่งหมายเอาไว้ จึงทำให้งานประพันธ์ทางดนตรีมีบทบาทอย่างยิ่ง เนื่องจากรับบทบาทเป็นผู้ผลิตผลงานทางดนตรีสู่สังคม

ภูมิปัญญาที่สำคัญสิ่งหนึ่งอันเป็นเอกลักษณ์ของดนตรีทุกชาติทุกภาษานั้นคือ บทเพลง ซึ่งดนตรีไทยมีนักประพันธ์ผู้สร้างสรรค์เพลงไทยเป็นจำนวนมาก ได้ประพันธ์เพลงขึ้นมาตามหลักของ ดนตรีไทย มีลีลาในการขับร้องและการบรรเลงแบบไทย สิ่งที่ดีถือว่าเป็นผลงานชิ้นเอกของผู้ประพันธ์คือ เพลงเดี่ยว ในปัจจุบันก็ยังพบว่าการประพันธ์และการปรุงแต่งทำนองของเพลงเดียวกันอยู่เสมอ (อุทิศ นาคสวัสดิ์, 2522, หน้า 49) ในวงการดนตรีไทยนับว่าเพลงเดี่ยวเป็นเพลงที่ใช้ทักษะปฏิบัติด้านฝีมือมากที่สุด บุคคลที่บรรเลงเพลงเดี่ยวได้นั้นต้องได้รับการถ่ายทอดและฝึกฝนทักษะปฏิบัติทางด้านดนตรีมาอย่างชำนาญเพราะในกระบวนการของเพลงเดี่ยวจะมีวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีครบทุกอย่าง ซึ่งผู้ประพันธ์ได้วางจุดมุ่งหมายของเพลงเดี่ยวได้อย่างสนิทสนม อีกทั้งการปรุงแต่งทำนองอย่างวิจิตรพิสดารยิ่งนัก ซึ่งกล่าวได้ว่าเพลงเดียวนั้นเป็นวิชาความรู้และอาวุธที่สำคัญของนักดนตรีไทย เพลงเดี่ยวที่นิยมกันทั่วไป ได้แก่ แคมมอญ สารถี พญาโศก ลาวแพน นกขมิ้น เชิดนอก กราวโน ทอยย อาหนู อาเฮีย เป๊ะ การเวก ม้าย่อง นารายณ์แปลงรูป ดอกไม้ไทร ต่อยรูป เป็นต้น ลำดับขั้นตอนของการเดียวนั้นจะเป็นการเดี่ยวด้วยเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นในวงดนตรี มักจะเป็นวงปี่พาทย์ และเริ่มด้วย ปี่ใน ระนาดเอก ซ้องวงใหญ่ ซ้องวงเล็ก ระนาดทุ้ม ตามลำดับ ส่วนจะบรรเลงเพลงใดก่อน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของนักดนตรีที่ร่วมวงกันอยู่ รวมทั้งสถานการณ์ในขณะนั้น ในการบรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์จะมีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะที่บรรเลงร่วมกับการเดี่ยว ได้แก่ กลองสองหน้าและฉิ่ง ซึ่งจะเป็นผู้กำกับจังหวะให้ วิธีการประพันธ์หรือการทำทางเดี่ยวเครื่องดนตรีนั้น เป็นวิชาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาอันแยบคาย ผู้ที่ประพันธ์จะต้องเรียนรู้และเข้าใจในหลักการของการประพันธ์เพลงเดี่ยวว่ามีระเบียบแบบแผนอย่างไรบ้าง อีกทั้งยังต้องสามารถบรรเลงเพลงเดี่ยวจนแตกฉานและชำนาญการก็จะยิ่งส่งผลให้การประพันธ์เพลงเดี่ยวเกิดความถูกต้องสมบูรณ์ สละสลวยเมื่อไปบรรเลงที่ไหนหรือถ่ายทอดให้กับใคร ก็จะสามารถบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของสายการเรียนรู้ที่สืบทอดและยังเป็นเอกลักษณ์ของผู้ประพันธ์เพลงเดี่ยวอีกด้วย

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เป็นนักระนาดเอกผู้หนึ่งที่ได้ประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกไว้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นนักระนาดเอกฝีมือดีที่มีชื่อเสียง พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดวันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2477 ที่จังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มเรียนดนตรีไทยกับคุณตามม เจริญผล และบิดาคือครูบาง หลวงสุนทร เมื่ออายุได้ 14 ปี บิดาได้พามาฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้ศึกษาดนตรีไทยกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) โดยศึกษาด้านระนาดเอกเป็นหลัก ในช่วงแรกเป็นลูกศิษย์แบบไปๆ กลับๆ แต่เมื่ออายุ 17 ปี พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้อาศัยอยู่บ้านคุณครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และได้ร่ำเรียนสรรพวิชาความรู้เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะเพลงเดี่ยวระนาดเอก เมื่อ พ.ศ. 2499 พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้เข้ารับราชการสังกัดกองดุริยางค์ทหารบก พ.ศ.2523 เป็นอาจารย์ชมรมดนตรีไทยโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2526 ได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสอนดนตรีไทยให้กับสถาบันการศึกษาอีกหลายสถาบัน พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการบรรเลงระนาดเอกให้กับลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังได้บันทึกเสียงเพลงไทยไว้เป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน นอกจากนี้พันโทเสนาะ หลวงสุนทรยังมีความสามารถทางด้านดนตรีสากลและการบันทึกโน้ตสากลเป็นอย่างดี อีกทั้งการประพันธ์เพลงไทยและการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอก ที่ถือได้ว่าเป็นผลงานชิ้นเอกที่เป็นที่นิยมในวงการดนตรีไทยในปัจจุบันอีกทางหนึ่ง เช่น เพลงอาเฮีย เถา เพลงดอกไม้ไทร สามชั้น เพลงอาหนู เถา เพลงนารายณ์แปลงรูป เถา และเพลงเทพบรรทม สามชั้น เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันนี้พันโทเสนาะ หลวงสุนทรก็ยังประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกอยู่เป็นนิจ

จากองค์ประกอบและเหตุผลที่สำคัญเบื้องต้นนี้ ผู้ประพันธ์เพลงเป็นบุคคลที่สำคัญในการสร้างสรรค์ให้เกิดความงามทางศิลปะและสุนทรียะอันพึงประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เป็นศิลปินและเป็นครูดนตรีไทยที่มีความรู้ความสามารถในการประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอก เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสังคมดนตรีไทย โดยเฉพาะด้านการบรรเลงระนาดเอกซึ่งได้รับการถ่ายทอดและฝึกฝนจากครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งเป็นครูดนตรีไทยที่ถือได้ว่ามีความรู้ความสามารถมาก ปัจจุบันพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย และยังสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับนักดนตรีไทย รุ่นหลังเป็นจำนวนมาก จากผลงานของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาของนักดนตรีไทยในด้านการประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอก ซึ่งถือได้ว่าพันโทเสนาะ หลวงสุนทรสามารถประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกและบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกได้เป็นอย่างดีเยี่ยม ผู้วิจัยมีความสนใจและเล็งเห็นประโยชน์ของการศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เพื่อเก็บเป็นข้อมูลทางวิชาการและเป็นมรดกวัฒนธรรมทางดนตรีไทยของชาติสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร
2. เพื่อศึกษาวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกที่ประพันธ์โดยพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

นิยามศัพท์เฉพาะ

วิธีการประพันธ์เพลง หมายถึง ขั้นตอนและรูปแบบการประดิษฐ์ทำนองเพลง โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของเพลง และลักษณะทำนองตามวิธีการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เพื่อให้เกิดความไพเราะ สละสลวย และสามารถนำมาบรรเลงกับเครื่องดนตรีได้อย่างเหมาะสม

วิธีการบรรเลงเพลง หมายถึง ขั้นตอนและรูปแบบการเล่นเครื่องดนตรีเพื่อให้เกิดความไพเราะ เพลงทางพื้น หมายถึง เพลงที่มีทำนองเดิม มักเป็นเพลงที่มีการบรรเลงแบบเก็บ

เพลงลูกล่อลูกขัด หมายถึง เพลงที่มีทำนองแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม สำหรับการบรรเลงของเครื่องดนตรี โดยมีกลุ่มนำและกลุ่มตามเล่นสลับกันและมีทำนองเดิมเป็นส่วนน้อย

เพลงเดี่ยวระนาดเอก หมายถึง เป็นเพลงที่สร้างขึ้นเพื่อใช้บรรเลงโดยเน้นเฉพาะระนาดเอก ใช้สำหรับการบรรเลงเพื่ออวดฝีมือของนักดนตรีอวดทางและวิธีการดำเนินทำนอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การปฏิบัติ และการถ่ายทอดเดี่ยวระนาดเอกจากพันโทเสนาะ หลวงสุนทร มาทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

- 1.1 ศึกษาวิธีการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกเพลงทางพื้นจากเดี่ยวระนาดเอกเพลง

นารายณ์แปลงรูป เถา โดยศึกษาวิธีประพันธ์ทำนองเดี่ยวในอัตราจังหวะ สามชั้น สองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้น ตามลักษณะโครงสร้างของเพลงเดี่ยวของประเภทเพลงทางพื้น ได้แก่

- วิธีการประพันธ์ทำนองขึ้นต้นเพลง
- วิธีการประพันธ์ทำนองสะบัด สะเตาะ ขยี้ และการเรียบเรียงทำนองตามโครงสร้างของ

เพลงเดี่ยว

เดี่ยว

- วิธีการประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอก และการเรียบเรียงทำนองตามโครงสร้างของเพลง

- วิธีการประพันธ์ทำนองรั้วพื้น และการเรียบเรียงทำนองตามโครงสร้างของเพลงเดี่ยว
- วิธีการประพันธ์ทำนองเก็บ และการเรียบเรียงทำนองตามโครงสร้างของเพลงเดี่ยว
- วิธีการประพันธ์ทำนองจบเพลง

1.2 ศึกษาวิธีการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกเพลงลูกล่อลูกขัดจากเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮียเถา โดยศึกษาวิธีประพันธ์ทำนองเดี่ยวในอัตราจังหวะ สามชั้น สองชั้น ชั้นเดี่ยวและครึ่งชั้น ตามลักษณะโครงสร้างของเพลงเดี่ยวของประเภทเพลงลูกล่อลูกขัด ได้แก่

- วิธีการประพันธ์ทำนองขึ้นต้นเพลง
- วิธีการประพันธ์ทำนองสะบัด สะเดาะ ขยี้ และการเรียบเรียงทำนองตามโครงสร้างของ

เพลงเดี่ยว

- วิธีการประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอก และการเรียบเรียงทำนองตามโครงสร้างของเพลง

เดี่ยว

- วิธีการประพันธ์ทำนองจบเพลง

2. ศึกษาวิธีการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกที่ประพันธ์โดยพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

- 2.1 การเตรียมตัวและวิธีการฝึกซ้อมก่อนที่จะบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก
- 2.2 การสร้างกำลังใจและการรวบรวมสมาธิในการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก
- 2.3 วิธีการขึ้นเพลง
- 2.4 วิธีการสะบัด สะเดาะ เก็บ และการบรรเลงเทคนิคพิเศษในเที่ยว สะบัด สะเดาะ และ การเก็บ โดยพิจารณาจากจังหวะและช่องไฟในการบรรเลง
- 2.5 วิธีการบรรเลงคาบลูกคาบดอก และการบรรเลงเทคนิคพิเศษในเที่ยวการบรรเลงคาบลูกคาบดอก
- 2.6 วิธีการบรรเลงรั้วพื้น และการบรรเลงเทคนิคพิเศษในเที่ยวการบรรเลงรั้วพื้น
- 2.7 วิธีการบรรเลงเก็บ และการบรรเลงเทคนิคพิเศษในเที่ยวการบรรเลงเก็บ
- 2.8 วิธีการวางแนวการบรรเลง
- 2.9 วิธีการจบเพลง

ผลการวิจัย

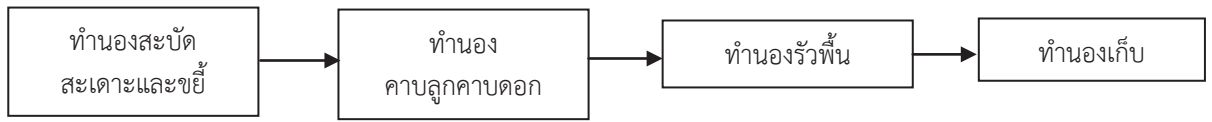
1. การศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

การประพันธ์เดี่ยวระนาดเอก เป็นงานประพันธ์ทางดนตรีที่ใช้ความรู้ความสามารถในระดับสูง ผู้ประพันธ์ควรมีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งด้านปฏิบัติและทฤษฎีทางดนตรี เข้าใจและสามารถถ่ายทอดสู่ผู้ฟังตามหลักการทางดุริยางคศาสตร์ได้ เพื่อให้เกิดผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากฐานความรู้ของตนเองและสามารถนำผลงานไปบรรเลงเพื่อถ่ายทอดสู่ผู้ฟังได้ โดยมีวิธีการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอก ดังนี้

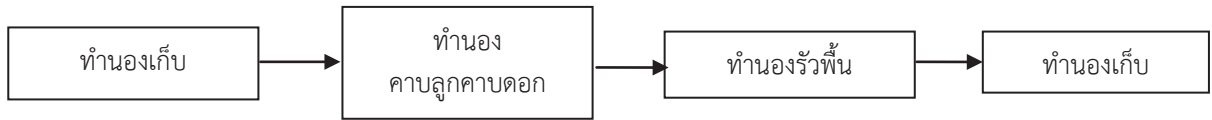
โครงสร้างการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอก

พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้กำหนดรูปแบบและโครงสร้างในการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกตามลักษณะประเภทเพลงดังนี้

1. เพลงทางพื้น ประเภทเพลงท่อนเดี่ยว ใช้รูปแบบการประพันธ์ทั้งหมด 4 เที่ยว อัตราจังหวะ สามชั้น ได้แก่

อัตราจังหวะสองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้น

การประพันธ์เพลงทางพื้น ประเภทเพลงท่อนเดียวนั้นใช้รูปแบบการประพันธ์ทั้งหมด 4 เกี่ยวกับอัตราจังหวะ

2. เพลงทางพื้น ประเภทเพลงที่มีจำนวนท่อนมากกว่า 1 ท่อนขึ้นไป รูปแบบในการประพันธ์ ผู้ประพันธ์สามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเที่ยวแรกของท่อนที่ 1 เป็นการประพันธ์ ทำนองสะบัด สะเตาะ ขี้ และ เก็บ เที่ยวที่ 2 ใช้การบรรเลงคาบลูกคาบดอกในการประพันธ์ และในท่อนต่อไปให้ผู้ประพันธ์ใช้ การรื้อฟื้นหรือการบรรเลงเก็บได้ เที่ยวของการบรรเลงจะใช้เทคนิคใดขึ้นอยู่กับการวางวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์

3. เพลงลูกกล้อลูกชด ผู้ประพันธ์เป็นผู้กำหนดโครงสร้างและรูปแบบของการประพันธ์เดี่ยว ซึ่งการประพันธ์ในแต่ละท่อนของเพลงนั้น บรรเลง 2 เที่ยว ในแต่ละเที่ยวมีวิธีการประพันธ์ที่แตกต่างกันไปตามการวางวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเที่ยวแรกของท่อนที่ 1 เป็นการประพันธ์ทำนองสะบัด สะเตาะ ขี้ และเก็บ และในท่อนต่อไปให้ผู้ประพันธ์สามารถกำหนดรูปแบบได้ตามความต้องการ

ทำนองที่ใช้ในการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอก

1. วิธีการประพันธ์ทำนองขึ้นต้นเดี่ยวระนาดเอก ผู้ประพันธ์ต้องหาทำนองที่ไม่ซ้ำกับการประพันธ์ของผู้อื่น สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นต้นด้วยการบรรเลงสะบัด สะเตาะและขี้ผสมผสานกัน ซึ่งมีวิธีการประพันธ์โดยการแบ่งทำนองเพลงเป็น 8 ห้องเพลง เท่ากับ 1 จังหวะหน้าทับ อาจจะขึ้นต้นด้วยการสะบัด 2 ห้องเพลงหรือ 4 ห้องเพลงตามต้องการ ผู้ประพันธ์ต้องประพันธ์ให้ลงจังหวะ เสียงที่ใช้ในการประพันธ์ต้องใช้เสียงที่สัมผัสและกลมกลืนกันทั้งทำนอง

2. วิธีการประพันธ์ทำนองสะบัด ผู้ประพันธ์สามารถประดิษฐ์ทำนองสะบัดจากทำนองเก็บของการบรรเลงระนาดเอก ซึ่งมีวิธีการสะบัด ได้แก่ การสะบัด 2 เสียง และสะบัด 3 เสียง ทิศทางของทำนองจะเป็นตัวกำหนดว่าทิศทางในการประพันธ์ทำนองสะบัดจะสะบัดขึ้นหรือสะบัดลง การเลือกช่วงทำนองในการสะบัดต้องเป็นช่วงทำนองที่เหมาะสม ผู้บรรเลงสามารถนำไปบรรเลงแล้วไม่ขัดมือ

ตัวอย่างทำนองสะบัด 2 เสียง จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

วิธีการประพันธ์ทำนองสะบัด

ทำนองหลัก

ทำนองระนาดเอก

ทำนองเดี่ยวระนาดเอก

ตัวอย่างทำนองสะบัด 3 เสียง จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

วิธีการประพันธ์ทำนองสะบัด

ทำนองหลัก

ทำนองระนาดเอก

ทำนองเดี่ยวระนาดเอก

3. วิธีการประพันธ์ทำนองสะเดาะ ผู้ประพันธ์ต้องมีความเข้าใจในเรื่องช่องไฟและการเลือกใช้ ช่วงจังหวะที่เหมาะสม โดยใช้วิธีการลดทอนทำนองจากการบรรเลงเก็บ เพื่อให้สามารถใช้ทำนองสะเดาะได้ เสียงที่ใช้ในการประพันธ์ทำนองสะเดาะต้องอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกันกับทำนองหลัก ซึ่งสามารถทำให้ทำนองสะเดาะที่ประพันธ์นั้นเน้นหนักเสียงตามที่ผู้ประพันธ์ต้องการได้

ตัวอย่างทำนองสะเดาะ จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

วิธีการประพันธ์ทำนองสะเดาะ

ทำนองหลัก

ทำนองระนาดเอก

ทำนองเดี่ยวระนาดเอก

ทำนองเดี่ยวระนาดเอกที่ใช้ในการประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอก ได้แก่

1. ทำนองรว ได้แก่ การรวเป็นทำนอง รวคู่เสียง และการรวไขว้มือ เป็นต้น
2. ทำนองเก็บ การประพันธ์ทำนองเก็บควรใช้ลักษณะของกลอนระนาดเอกที่เรียบง่าย

ธรรมดา ไม่ใช่ลักษณะของกลอนระนาดเอกที่สลับซับซ้อนมากเกินไป เพราะเราต้องการให้ทำนองเก็บเป็นพื้นหลังของทำนองรว อีกทั้งทำนองเก็บยังช่วยกำหนดทิศทางของทำนองรววรรคต่อไปด้วย

ตัวอย่างทำนองคาบลูกคาบดอก จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เภา

การประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอกพบรูปแบบทำนองที่ซ้ำกันภายในวรรคเพลงเพียงแต่เปลี่ยนกลุ่มเสียงที่ใช้ในการประดิษฐ์ทำนองตามลักษณะแนวทางทำนองคาบลูกคาบดอกในช่วงนั้น ทิศทางของทำนองคาบลูกคาบดอกส่วนใหญ่แล้วใช้ทิศทางเดียวกันกับทิศทางของทำนองหลัก รูปแบบของทำนองคาบลูกคาบดอกสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประพันธ์ทำนองเดี่ยวเพลงอื่นๆ ได้ โดยพิจารณาจากทำนองหลักหากพบว่ามีรูปแบบทำนองหลักที่เหมือนกันสามารถนำรูปแบบของทำนองคาบลูกคาบดอกไปใช้ในการประพันธ์ได้ โดยเปลี่ยนกลุ่มเสียงให้ตรงกับเพลงที่ประพันธ์

ตัวอย่างรูปแบบทำนองคาบลูกคาบดอก จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เภา

การประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอกให้เกิดความหลากหลาย สามารถเพิ่มเทคนิคการประพันธ์ดังต่อไปนี้

1. การใช้ทิศทาง โดยใช้การประพันธ์ทำนองเดี่ยวที่ทำนองเสียงต่ำและย้ายไปใช้ด้วยรูปแบบทำนองเดียวกันที่ตำแหน่งเสียงสูง สลับกันไปมา จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮีย เภา

2. การเพิ่มระดับความยากให้กับทำนองเดี่ยว ด้วยการเพิ่มเทคนิคการบรรเลงให้ยากขึ้นจากโครงสร้างทำนองเดิม จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮียเถา

ทำนองรว

ทำนองเก็บ

ทำนองรว

ทำนองเก็บ

3. ทำนองเดี่ยวสุดท้ายของแต่ละเที่ยว ควรใช้ทำนองเก็บในการประพันธ์ เพื่อให้ผู้ฟังและผู้บรรเลงเข้าใจทำนองเดี่ยวและมองเห็นภาพว่าการบรรเลงเดี่ยวในขณะนั้นบรรเลงถึงทำนองหลักในช่วงใดตอนใดและเที่ยวใด

7. วิธีการประพันธ์ทำนองรวพื้น พบเฉพาะการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกเพลงทางพื้นเท่านั้น โดยใช้หลักการในการประพันธ์ทำนองรวเช่นเดียวกันกับทำนองรวในเที่ยวคาบลูกคาบดอก ผู้ประพันธ์ต้องคำนึงถึงลูกตกและตีกรอบจุดมุ่งหมายของทำนองว่าจะประดิษฐ์ทำนองรวไปสู่ตำแหน่งของลูกตกนั้นอย่างไร โดยพิจารณาจากทิศทางของการบรรเลง รูปแบบการประพันธ์ทำนองรวพื้น ผู้ประพันธ์สามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม สามารถใช้รูปแบบเดียวกันทั้งวรรคหรือใช้รูปแบบทำนองรวที่ผสมผสานกันได้ เช่น ในการรว 1 วรรค หรือ 1 ประโยค ใช้การรวเป็นทำนองรวคู่เสียง รวฉีกอก การกวาด ผสมผสานกัน

ตัวอย่างทำนองรวเป็นทำนอง จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

รวคู่เสียง

รวฉีกอก

ตัวอย่างทำนองกวาด จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮียเถา

8. วิธีการประพันธ์ทำนองเก็บ ผู้ประพันธ์ต้องแปรทำนองเก็บจากทำนองหลัก ซึ่งมีความแตกต่างของการใช้ทำนองเก็บสำหรับการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอก โดยแบ่งประเภทของทำนองเก็บออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 วิธีการประพันธ์ทำนองเก็บในเที่ยวการสะบัด สะดะ และขี้ ทำนองเก็บจะเป็นทำนองเชื่อมประสานระหว่างเทคนิคการบรรเลงต่างๆ ดังนั้นลักษณะกลอนระนาดเอกที่ใช้ในการประพันธ์ทำนองเก็บ ไม่ควรใช้กลอนระนาดเอกที่สลับซับซ้อนจนเกินไป ต้องคำนึงถึงกลุ่มเสียงและทิศทางของทำนองเป็นหลักจึงจะทำให้เกิดการประสานเชื่อมต่อกันอย่างกลมกลืน

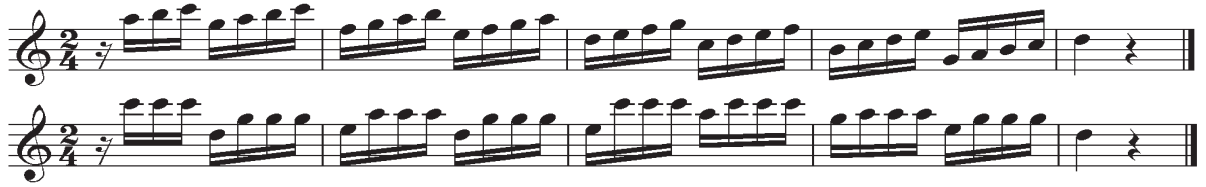
ตัวอย่างทำนองเก็บเที่ยวการบรรเลงสะบัดสะดะและขี้จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เภา

รูปแบบที่ 2 วิธีการประพันธ์ทำนองเก็บในเที่ยวการประพันธ์ทำนองคาบลูกคาบดอก ทำนองเก็บที่ประพันธ์ควรมีลักษณะทำนองที่เรียบง่าย ไม่ควรใช้กลอนระนาดเอกที่สลับซับซ้อนจนเกินไป เพราะต้องการให้ทำนองเก็บเป็นพื้นหลังของทำนองรัว เมื่อสิ้นสุดทำนองเก็บในแต่ละตอนหรือแต่ละวรรคจะเป็นการเริ่มต้นของทำนองรัวอีกทั้งทำนองเก็บยังช่วยกำหนดทิศทางของทำนองรัวในวรรคต่อไปด้วย

ตัวอย่างทำนองเก็บเที่ยวการบรรเลงคาบลูกคาบดอก จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮีย เภา

รูปแบบที่ 3 วิธีการประพันธ์ทำนองเก็บในเที่ยวการบรรเลงทำนองเก็บ ลักษณะในการประพันธ์ทำนองเก็บควรประพันธ์ด้วยลักษณะของกลอนฝากหรือการบรรเลงปิดทาง เพื่อปิดรอยต่อระหว่างวรรคและระหว่างประโยค แต่ผู้ประพันธ์ต้องไม่ประพันธ์กลอนฝากหรือปิดทางจนมองไม่เห็นโครงสร้างและลูกตกของเพลง ให้ตั้งอยู่บนรากฐานของความพอดี เลือกช่วงทำนองที่คิดว่าเหมาะสม ที่จะสามารถบรรเลงกลอนฝากได้ ตัวอย่างลักษณะทำนองเก็บในการประพันธ์ดังนี้

ลักษณะทำนองเก็บที่มีการเคลื่อนที่ของทำนองไปในแนวทางเดียวกัน

ลักษณะทำนองที่สัมผัสและกลมกลืนกัน

ลักษณะทำนองที่เกิดจากการตีเรียงเสียง

ลักษณะการใช้ทิศทางของทำนองเก็บ

สิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติในการประพันธ์ทำนองเก็บ คือ ลักษณะของกลอนระนาดเอก ต้องมีความสัมพันธ์ที่เท่าที่ไป ใช้ลักษณะของการถาม – ตอบ ระหว่างทำนอง อีกทั้งต้องคำนึงถึงสำเนียงของเพลงเสียงที่ใช้ในการประพันธ์ต้องอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกัน ทำนองเก็บที่ประพันธ์ขึ้นต้องทดลองบรรเลงและปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่พอใจ เช่น เมื่อบรรเลงแล้วขัดมือ หรือพบทำนองที่มีความยากจนเกินไปจะทำให้เพลงเดี่ยวที่ประพันธ์ขาดอรรถรสไม่น่าฟัง

9. วิธีการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกในลักษณะเพลงเถา ผู้ประพันธ์ควรกำหนดและเลือกช่วงทำนองเดี่ยวให้มีความสัมพันธ์กัน โดยใช้วิธีการถอดหรือการลดทอนทำนองเดี่ยวในอัตราจังหวะสามชั้น มาสู่อัตราจังหวะสองชั้น ชั้นเดียวและครึ่งชั้น

ตัวอย่างถอดหรือการลดทอนทำนองเดี่ยว จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

ทำนองเดี่ยว อัตราจังหวะสามชั้น

ทำนองเดี่ยว อัตราจังหวะสองชั้น

ทำนองเดี่ยว อัตรารวดเร็ว ชั้นเดียว

ทำนองเดี่ยว อัตรารวดเร็ว ครึ่งชั้น

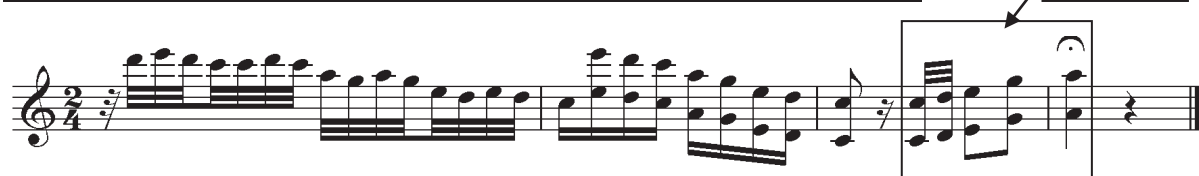
10. วิธีการประพันธ์ทำนองพิเศษของเดี่ยวระนาดเอก ผู้ประพันธ์ต้องคิดและจินตนาการตามรายละเอียดข้อมูลเบื้องต้นของบทเพลงที่ประพันธ์ เพื่อส่งเสริมให้ทำนองเดี่ยวมีความน่าสนใจและดึงดูดผู้ฟังได้อีกทั้งยังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้ประพันธ์ เช่น การตีถ่วงมือ การรวบถี่มือ การรวบไขว้มือ เป็นต้น การวางตำแหน่งของการประพันธ์ทำนองพิเศษ ผู้ประพันธ์ต้องเลือกช่วงทำนองที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลให้เกิดลักษณะรูปแบบและตำแหน่งของทำนองไปในแนวทางเดียวกันตลอดทั้งเพลง

ตัวอย่างทำนองพิเศษ การรวบไขว้มือ จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เภา

11. วิธีการประพันธ์ทำนองจบของเดี่ยวระนาดเอกเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องเลือกทำนองที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความประทับใจ ทำนองที่นำมาประพันธ์เป็นทำนองจบ ไม่ควรใช้ทำนองที่ยากหรือซับซ้อนมากเกินไป พยายามให้สอดคล้องและสอดคล้องกับทำนองเดี่ยวที่ประพันธ์ เช่น การสะบัด แล้วจบด้วยการกรอ เป็นต้น

ตัวอย่างทำนองจบของการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอก จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮีย เภา

2. การศึกษาวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกที่ประพันธ์โดยพันโทเสนาะ หลวงสุนทร

2.1 การเตรียมตัวและวิธีการฝึกซ้อมก่อนการบรรเลงเดี่ยว ผู้บรรเลงต้องฝึกซ้อมการไล่

ระนาดหรือไล่มืออย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาทักษะการบรรเลงให้เกิดความคล่องมือ สามารถบรรเลงเทคนิคต่างๆของการบรรเลงระนาดเอกตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้อย่างถูกต้อง พันโทเสนาะ หลวงสุนทร มีวิธีการไล่ระนาด 2 ประเภท คือ การไล่ระนาดเพื่อพัฒนาคุณภาพเสียงและการไล่ระนาดเพื่อพัฒนาความเร็ว ผู้ที่บรรเลงเดี่ยวต้องฝึกไล่ระนาดให้เกิดทักษะที่พร้อมสำหรับการบรรเลงเดี่ยว ควรไล่ระนาดด้วยผืนระนาดเอก

ไม่เฝ่ง หรือที่เรียกว่า “ไม่เฝ่ง” เลือกใช้ไม้ตีระนาดเอกในการไล่โดยให้เหมาะสมกับกำลังของแขนและน้ำหนักที่ข้อมือสามารถรองรับได้ ควรไล่ระนาดด้วยไม้ระนาดเอกไม้แข็งและไม้ نرمควบคู่กันไป ผู้บรรเลงสามารถกำหนดความเร็วของการไล่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการไล่ระนาด และพิจารณาคุณภาพเสียง ปรับปรุงข้อเสียของตนเองเพื่อให้เกิดผลดีกับทักษะการบรรเลงของตนให้ดีที่สุด ทำนองที่ใช้ในการไล่มือของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ได้แก่

- เพลงที่ใช้ในการไล่ระนาดเพื่อพัฒนาคุณภาพเสียง ได้แก่ เพลงทะแย 7 ท่อน และเพลงทะแย 3 ท่อน

- เพลงที่ใช้ในการไล่ระนาดเพื่อพัฒนาความเร็ว ได้แก่ เพลงฉิ่งมุล่ง ชั้นเดียว
- ทำนองที่ใช้ในการไล่ระนาดโดยอาศัยหลักการไล่มือของเปียโนเพื่อมุ่งเน้น

การแก้ปัญหาการบรรเลงระนาดเอกที่มีเสียงลักษณะเป็นคลื่น เสียงไม่นิ่ง หรือที่เรียกว่า “โยยก”

ตัวอย่างทำนองการไล่ระนาดโดยอาศัยหลักการไล่มือของเปียโน

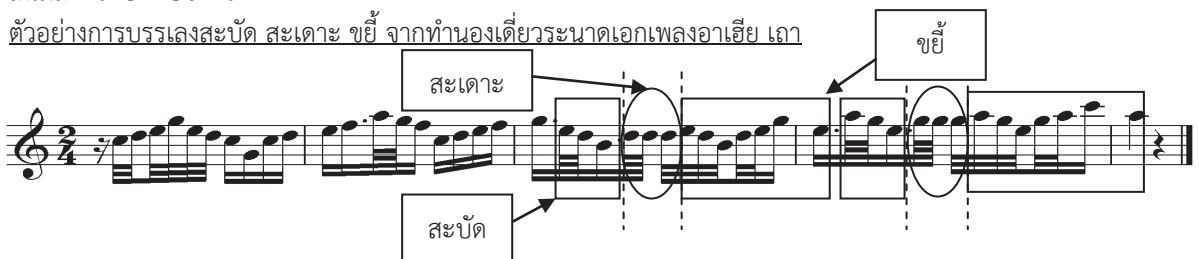

2.2 การสร้างกำลังใจและการรวมรวมสมาธิในการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก ผู้บรรเลงจะได้จากการเตรียมตัวฝึกซ้อมซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ถ้าเราฝึกซ้อมจนแม่นยำและมีความพร้อมจะทำให้ความกังวลของเราหายไป เกิดความพร้อมสามารถถ่ายทอดเพลงเดี่ยวออกมาได้อย่างสมบูรณ์

2.3 วิธีการขึ้นเพลงเดี่ยวระนาดเอกที่ประพันธ์โดยพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ผู้บรรเลงต้องฝึกปฏิบัติการบรรเลงสะบัด สะเดาะ ขยี้ และเก็บ ให้ถูกต้องชัดเจน พร้อมทั้งเข้าใจการเว้นช่องไฟของทำนองให้พอดีกับจังหวะ การแบ่งช่วงกำลังของผู้บรรเลงให้พอดีกับแนวการบรรเลงขึ้นต้นเพลง ซึ่งเริ่มจากเข้าไปหาเร็ว เก็บรายละเอียดของทำนองเดี่ยวให้ครบถ้วน

2.4 วิธีการบรรเลงสะบัด สะเดาะ และขยี้ ผู้บรรเลงต้องฝึกฝนเทคนิคต่างๆ ของการบรรเลงสะบัด สะเดาะ และขยี้ ได้อย่างถูกต้อง เมื่อนำมาใช้บรรเลงเดี่ยว ต้องบรรเลงให้ตรงจังหวะ ไม่เร็วหรือช้ากว่าจังหวะ ช่องไฟของการบรรเลงถูกต้อง น้ำหนักของเสียงที่บรรเลงชัดเจน มือทั้ง 2 ข้างลงคู่แปดพร้อมกัน ใช้กำลังส่วนแขนในการปฏิบัติด้วยความเร็วตามแนวการบรรเลง และบรรเลงให้เกิดการเชื่อมต่อกันของทำนองอย่างสนิทสนมลงตัวพอดีกับจังหวะ

ตัวอย่างการบรรเลงสะบัด สะเดาะ ขยี้ จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮียเถา

2.5 วิธีการบรรเลงคาบลูกคาบดอก แบ่งวิธีการบรรเลงออกเป็น 2 ส่วน ตามลักษณะรูปแบบในการประพันธ์ คือ การบรรเลงทำนองรัวและการบรรเลงทำนองเก็บ มีวิธีการบรรเลงคาบลูกคาบดอกดังนี้

วิธีการบรรเลงทำนองรัวคาบลูกคาบดอก

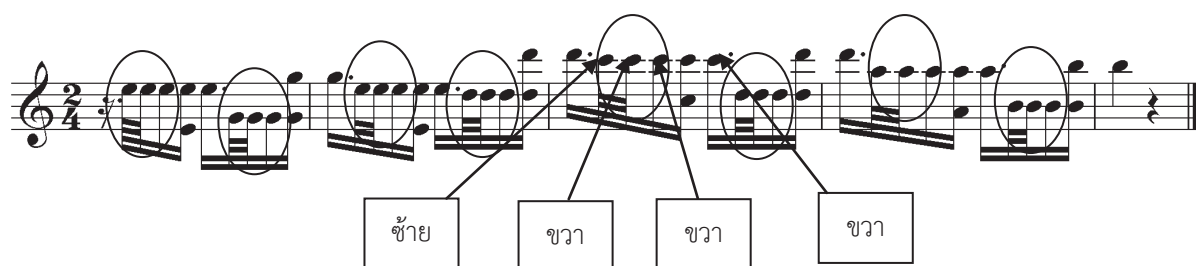
การบรรเลงทำนองรัว ผู้บรรเลงต้องบรรเลงให้ครบทุกเสียงของทำนองเดียว เก็บรายละเอียดในแต่ละเสียงของการรัวให้ถูกต้อง คุณภาพของเสียงที่บรรเลงในแต่ละเสียงดังชัดเจน โดยแบ่งรูปแบบของทำนองรัว ดังนี้

รูปแบบที่ 1 วิธีการบรรเลงรัวเป็นทำนองปกติ คือ การตีสลับมือโดยเริ่มจากมือซ้ายแล้วจบด้วยมือขวาตามทำนองรัวที่ประพันธ์ขึ้น ตีสลับมือซึ่งเริ่มจากมือซ้ายแล้วจบด้วยมือขวาได้พอดี ตัวอย่างทำนองรัวปกติ จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เภา

รูปแบบที่ 2 วิธีการบรรเลงรัวเป็นทำนองที่เว้นวรรคจังหวะ ซึ่งใน 1 กลุ่มทำนองจะมี 3 เสียง โดยเสียงที่หนึ่งจะเริ่มจากมือซ้าย เสียงที่ 2 และ เสียงที่ 3 ใช้มือขวาบรเลง เนื่องจากมือซ้ายจะต้องบรรเลงลงคู่ในทำนองต่อไป ถ้าใช้มือขวาเริ่มก่อนหรือตีสลับมือจะไม่สามารถบรรเลงทำนองต่อไปได้ทันและเสียงสุดท้ายของทำนองรัวตีด้วยมือขวา

ตัวอย่างการบรรเลงรัวเป็นทำนองที่เว้นวรรคจังหวะ จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เภา

วิธีการบรรเลงรัวคู่เสียง

การบรรเลงรัวคู่เสียง คือ การรัวเป็นคู่ต่างๆ ลักษณะในการตีคล้ายการเหวี่ยงเป็นคู่เสียง เช่น คู่ 2 คู่ 3 คู่ 4 คู่ 5 คู่ 6 คู่ 7 คู่ 8 เป็นต้น วิธีการรัวคู่เสียง ของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร นั้นใช้การตีสลับมือโดยเริ่มจากมือซ้ายแล้วจบด้วยมือขวา ต้องบรรเลงให้ถูกต้อง รัวไม่ผิดลูก ผิดเสียง จังหวะในการบรรเลงต้องเชื่อมต่อและสัมพันธ์กับทำนองเก็บก่อนหน้าและหลังทำนองรัว ดำเนินทำนองไปอย่างสม่ำเสมอ ระดับความดังของเสียงระหว่างมือซ้ายและมือขวาต้องเท่ากัน

ตัวอย่างการบรรเลงรัวคู่เสียง จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เภา

พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้เพิ่มเทคนิคการบรรเลงรัวควบเสียงลงไปกับการรัวคู่เสียง โดยเปลี่ยนเสียงแรกลงมาให้เสียงมีระยะห่างกันเป็นคู่ 4 หรือคู่ 8 กับเสียงที่ 2 ของกลุ่มทำนองรัว เมื่อบรรเลงจะมีลักษณะการบรรเลงไปควบกับเสียงแรกของกลุ่มทำนองรัว โดยมีวิธีการรัวดังนี้

รั้วคู่เสียงปกติ จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮีย เถา

รั้วควงเสียง จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงอาเฮีย เถา

เสียงที่มากกระทบจะเปลี่ยนจากเสียงเดิมลงมา 4 เสียง ซึ่งเป็นการกระทบเสียงคู่ 4

วิธีการบรรเลงทำนองเก็บในเที่ยวการบรรเลงคาบลูกคาบดอก

ผู้บรรเลงต้องบรรเลงทำนองเก็บ โดยให้ช่องไฟของจังหวะเชื่อมรอยต่อระหว่างทำนองเก็บและทำนองรั้วมีจังหวะต่อเนื่อง

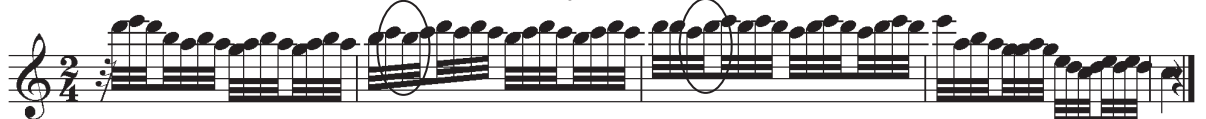
2.6 วิธีการบรรเลงรั้วพื้น มีลักษณะการบรรเลงเช่นเดียวกับการบรรเลงทำนองรั้วของเที่ยวคาบลูกคาบดอกจะบรรเลงรั้วโดยตลอดทั้งเที่ยว ผู้บรรเลงต้องบรรเลงให้ครบทุกเสียงของทำนองเดี่ยวเก็บรายละเอียดในแต่ละเสียงของการรั้วให้ถูกต้อง คุณภาพของเสียงที่บรรเลงในแต่ละเสียงดังชัดเจน การใช้มือในการรั้วต้องสัมพันธ์กัน

ตัวอย่างการบรรเลงรั้วพื้น จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

พันโทเสนาะ หลวงสุนทรได้เพิ่มเทคนิคการบรรเลงให้กับทำนองรั้ว เรียกว่า การรั้วกระทบเสียง หรือ การกล้ำเสียง มีวิธีการบรรเลง คือ การเปลี่ยนเสียงแรกของกลุ่มทำนองลงมาให้เสียงมีระยะห่างกันเป็นคู่ 4 กับเสียงที่ 2 ของ กลุ่มทำนองรั้ว เมื่อบรรเลงจะมีลักษณะการบรรเลงไปกระทบกับเสียงแรกของกลุ่มทำนองรั้วเพื่อให้เกิดความไพเราะเพิ่มขึ้น โดยวิธีการรั้วดังนี้

รั้วพื้นปกติ จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

รั้วกระทบเสียง จากทำนองเดี่ยวระนาดเอกเพลงนารายณ์แปลงรูป เถา

2.7 วิธีการบรรเลงเก็บ ผู้บรรเลงต้องฝึกการไล่มืออย่างสม่ำเสมอ หรือนำทำนองเดี่ยวในเที่ยวการบรรเลงเก็บของเพลงเดี่ยวต่างๆ มาบรรเลงหลังจากการไล่มือจนสามารถบรรเลงทำนองเก็บได้อย่างถูกต้อง จังหวะและแนวในการบรรเลงเก็บจะเร็วขึ้น ผู้บรรเลงต้องมีความแม่นยำ มีผลกำลังในการบรรเลงเก็บ และรักษาระดับของแนวการบรรเลงให้คงที่

2.8 การวางแผนการบรรเลง ผู้บรรเลงสามารถวางแผนการบรรเลงได้ 2 วิธี ได้แก่ การบรรเลงเดี่ยว ระยะเวลาเฉพาะอัตราจังหวะสามชั้น แนวในการบรรเลงต้องมีจังหวะกระชับไม่ช้าหรือเร็วมากเกินไปเพิ่มความเร็วยกขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงที่สุดท้าย และการบรรเลงเดี่ยวในลักษณะเพลงเถา ผู้บรรเลงต้องวางแผนการบรรเลง ตั้งแต่อัตราจังหวะสามชั้นจนถึงครึ่งชั้น บรรเลงจากช้าไปหาเร็ว โดยเพิ่มความเร็วยกขึ้นไปเรื่อยๆ แนวการบรรเลงต้องเหมาะสมกับพลังกำลังของตนเองเมื่อถึงอัตราจังหวะสุดท้ายต้องบรรเลงอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความฝึกล้วน และควรฝึกล้วนร่วมกับเครื่องประกอบจังหวะ เพื่อทำความเข้าใจแนวการบรรเลง รู้และเข้าใจการบรรเลงซึ่งกันและกัน

2.9 วิธีการจบเพลง ผู้บรรเลงต้องบรรเลงให้เรียบร้อย ควรบรรเลงจบด้วยทำนองธรรมดาปกติตามเทคนิคการบรรเลงที่ผู้ประพันธ์ได้กำหนดไว้ ไม่ควรบรรเลงขี้หรือเทคนิคอื่นๆ เพิ่มขึ้นมา บรรเลงให้เกิดความเรียบร้อยถูกต้องชัดเจน ซึ่งส่งผลจบการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกได้อย่างสง่างาม

จากการศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ทำให้ทราบหลักการประพันธ์และหลักการบรรเลงเพลงเดี่ยว รูปแบบโครงสร้างของเพลงเดี่ยว ลักษณะทำนองเทคนิคพิเศษ และรูปแบบที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ในการเดี่ยวระนาดเอกของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร ซึ่งวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเดี่ยวเหล่านี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีไทยให้เกิดองค์ความรู้มากยิ่งขึ้น และการวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ทางด้านทฤษฎีดนตรีไทยให้ชัดเจนและมีความหนักแน่นทางวิชาการ โดยนำภูมิรู้ของครูดนตรีไทยที่ถูกเก็บในตัวบุคคลและการปฏิบัติมาศึกษา จึงทำให้ความรู้ดังกล่าวกลายเป็นนามธรรม ดังนั้นความสำคัญที่สุดของงานวิจัยนี้ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ทางดนตรีไทยให้ชัดเจนมากขึ้น ผ่านมิติของครูดนตรีไทยที่มีความโดดเด่นในการประพันธ์และบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก

สรุปและอภิปรายผล

การประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกเพลงทางพื้น ผู้ประพันธ์ต้องวางโครงสร้างและกำหนดจุดมุ่งหมายของการประพันธ์ไว้ตั้งแต่ต้นจนจบเพลง จากนั้นค่อยๆ คิดประดิษฐ์ทำนองเดี่ยวไปที่ละวรรคทีละตอน คิดไปทดลองบรรเลงไป จนกระทั่งประพันธ์จบเพลงต้องทดลองบรรเลงตลอดทั้งเพลงถ้าพบว่าสิ่งใดบกพร่องให้ปรับปรุงแก้ไขจนเกิดความไพเราะและดีที่สุด และการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกเป็นการบรรเลงเครื่องดนตรีไทยที่ต้องอาศัยทักษะการบรรเลงในระดับสูง ผู้บรรเลงต้องมีความรู้ความสามารถในการบรรเลงระนาดเอกเป็นอย่างดีต้องเตรียมตัวและเตรียมพร้อมฝึกซ้อมอยู่เป็นนิจ บรรเลงเทคนิคของเดี่ยวระนาดเอกให้ถูกต้องทั้งจังหวะและทำนอง มีคุณภาพเสียงและแนวในการบรรเลงที่ไพเราะน่าฟัง ทั้งนี้เกิดจากการฝึกซ้อม การพัฒนาปรับปรุงตนเองอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการใช้สติ สมาธิ และอารมณ์ในการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก

ผลงานทางดนตรีเป็นงานประพันธ์ที่ได้จากการสังสรรค์วิชาความรู้และประสบการณ์ทางดนตรีเป็นอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล ไม่สามารถลอกเลียนแบบกันได้ แต่สามารถนำมาเป็นแนวทางการเรียนรู้และขยายผลให้เกิดแนวคิดใหม่ เป็นการขับเคลื่อนองค์ความรู้ด้านดนตรี ผลงานทางดนตรีของพันโทเสนาะ หลวงสุนทร เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ประสบการณ์ทางดนตรี ประกอบกับการใฝ่เรียนรู้ มีความตั้งใจ ขยันหมั่นเพียร และสืบทอดทางดนตรี จึงส่งผลให้พันโทเสนาะ หลวงสุนทร เป็นผู้ถึงพร้อมทั้งด้านการปฏิบัติและทฤษฎีดนตรีไทย อีกทั้งยังเป็นผู้เก็บรักษาและสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และผลงานการประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกที่สร้างเอกลักษณ์การประพันธ์ของตนจนเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย ซึ่งสอดคล้องกับ นันทวัน ตอบงาม (2557, หน้า 233) ได้กล่าวว่า แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เป็นศาสตร์สัมพันธ์เกี่ยวข้อง

ในด้านกระบวนการเรียนรู้จากทางตรงและการเรียนรู้จากประสบการณ์ ตกลงเป็นความรู้ใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีหรือจะเรียกได้ว่าหล่อหลอมมาเป็นรูปแบบแห่งการคิด (Cognitive Style)

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร พบว่า เดี่ยวระนาดเอกเป็นบทเพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์ทำนองเดี่ยวให้เกิดความไพเราะ ความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์แบบตามวิธีการและรูปแบบของงานประพันธ์ทางดนตรี ผู้ประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกต้องคิดประดิษฐ์ทำนองของตนเองให้เกิดความแตกต่างจากผู้อื่น หรือนำทำนองเดี่ยวที่ได้รับการถ่ายทอดไว้ มาพัฒนาปรับปรุงให้เป็นทำนองเดี่ยวที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ด้วยรูปแบบและลักษณะการประพันธ์ของตนเอง ลักษณะของผู้ที่จะประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกนั้น ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกได้เป็นอย่างดี อีกทั้งศึกษาและเข้าใจองค์ความรู้ด้านการประพันธ์เพลง หลักการประพันธ์เพลงและมีประสบการณ์ในการประพันธ์เพลงไทย จึงจะสามารถประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกให้เป็นที่ยอมรับและมีผู้นำไปบรรเลงถ่ายทอดสู่ผู้ฟัง โดยมีโครงสร้าง รูปแบบ และลักษณะทำนองในการประพันธ์ตามกระบวนการเดี่ยวระนาดเอก ที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูดนตรีต่างๆ และใช้หลักจินตนาการในการสร้างสรรค์ลักษณะทำนองเดี่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับ สจัด ภูเขาทอง (2532, หน้า 77) ได้กล่าวว่า ผู้ประพันธ์เพลงที่มีชื่อเสียง นอกจากจะอาศัยความสามารถที่มีอยู่ในตัวเอง ประสบการณ์และการฝึกฝน เพื่อให้เกิดความชำนาญ และการค้นคว้าอยู่เสมอแล้ว ยังต้องอาศัยจินตนาการที่สูงส่งอีกด้วย ทั้งนี้ ความรู้ความสามารถในการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นฐานคิดให้กับผู้ประพันธ์เพลงเดี่ยวระนาดเอกด้วย การบรรเลงเดี่ยวได้ถูกต้องตามลักษณะวิธีการบรรเลงเดี่ยวนั้น ผู้บรรเลงจะเข้าใจในลักษณะของทำนองเพลง และสามารถประพันธ์เดี่ยวระนาดเอกได้อย่างเข้าใจเกิดความสัมพันธ์ทั้งด้านทำนอง จังหวะ วิธีการบรรเลงซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดงานดนตรีที่สมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเพลงเดี่ยวระนาดเอกของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษาและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

พันโทเสนาะ หลวงสุนทร ยังมีองค์ความรู้ของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร หลายด้านที่ยังรอผู้ทำการศึกษา หรือหากมีผู้รวบรวมข้อมูลครูดนตรีที่มีความรู้ความสามารถท่านอื่นๆ ไว้จักเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาดนตรีไทยอย่างยิ่ง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาของผู้วิจัยข้างต้น เป็นการศึกษาวิธีการประพันธ์และวิธีการบรรเลงเดี่ยวในเบื้องต้น ยังมีรายละเอียดในขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลอีกหลายด้านที่ควรจะทำการศึกษาวิจัยต่อไป เช่น

1. การศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงเดี่ยวปีในของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
2. การศึกษาวิธีการประพันธ์เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
3. การศึกษาองค์ความรู้ด้านการประพันธ์เพลงไทยโดยใช้หลักการประพันธ์เพลงทางสากลของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร
4. การศึกษาการบันทึกโน้ตและการรวบรวมผลงานเพลงไทยของ พันโทเสนาะ หลวงสุนทร

เอกสารอ้างอิง

นันทวัน ตอบงาม. (2557). การศึกษากระบวนการเรียนรู้ แนวคิดสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีของ
พันโทเสนาะ หลวงสุนทร. ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภิญโญ ภูเทศ. (2556, มกราคม-มิถุนายน). การวิเคราะห์องค์ประกอบของเพลงพื้นบ้านในจังหวัดนครสวรรค์.

สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 19(1), 15-30.

สงัด ภูเขาทอง. (2523). การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : เรือนแก้ว
การพิมพ์.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2522). ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย ภาค 1. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : เทพนิมิตรการพิมพ์.